

zeti Könyvtár c. sorozata mint könyvtár kerül szóba. Az ezt követő eszmeforténi összefoglalás érdeme, hogy a közvetlen és a közvetett (elsősorban német) források közötti különbségeket hangsúlyozva újabb adatokkal bővíti a szakirodalmat.

A francia irodalom fogadtatását elemző, monografikus témát áttekintő fejezetek nem hívják fel a figyelmet az akkori és a későbbi terminológia eltéréseire és problémáira, ami félreértések oka lesz: a Magyar Szépirodalmi Szemle Balzac-ismertetése a realizmus elfogadásának minősül (33.), az Athenaeum viszont ugyanőt a francia romantika tehetségéért üdvözli (72.). Ez magyarzatra szorul. Kérdéses az, hogy „a kor vezető lírikusai nagyon csekély idegen befolyást (így franciát sem) mutatnak” (33.), hogy az „eredeti elbeszélés” műfaja „csak a század második felében válik irodalmunk szerves részévé”, s hogy „a magyar irodalomban a regény megszületését a romantika hozza el” (38.). Lamartine és George Sand fogadtatása kiemelkedő jelentőségűvé vált s ez önálló tárgyalásukat tette szükségessé.

A szakirodalmjegyzék után a külföldi és a magyar nevek magyarázata következik: az előbbieket a Grand dictionnaire universel du XIXe siècle français, az utóbbiak a nagy Szinnyi és a Magyar Irodalmi Lexikon alapján készülték. Ez az olvasónak nyújtott – egységesnek nem mondható – segítség kétségtelen eligazítást jelent az alapvető információk tekintetében.

„A HETEDIK TE MAGAD LÉGY!”

Újabb József Attila-versértelmezések. Az ELTE Bölcsészettudományi Karának XX. századi magyar irodalomtörténeti tanszékén készült dolgozatok. Szerkesztette Szabolcsi Miklós. Budapest, 1991. 71 l.

Barátságos dekontextuáló gesztussal már címében is értelmező tevékenység folytatására szólít e vékony kis kötet,

A kötet legbecesebb részének tekinthető bibliográfia függelékben szerepel. Tartalmazza az Erdélyi Múzeum, a Tudományos Gyűjtemény, a Felső Magyar Országi Minerva, a Kritikai Lapok, a Társalkodó, a Regélő–Honművész, a Rajzolatok, az Athenaeum és a Figyelmező, a Regélő Pesti Divatlap, a Pesti Divatlap, a Honderű, az Életképek, a Magyar Szépirodalmi Szemle, a Tudománytár és a Kisfaludy-Társaság Évlapjai francia vonatkozású cikkeket.

Nincsen tökéletes bibliográfia: ez sem az. Érdemes lett volna ismertetni azokat a kritériumokat, amelyek szerint az egyes tételek jegyzékbe kerültek. Nem mindig szerepelnek a szinbírálatok: a Regélő Pesti Divatlap és a Magyar Szépirodalmi Szemle esetében például hiányoznak; ez arra utal, hogy a szempontok lapok szerint változhatnak. A túlzott francia hatás ellen fellépő cikkek sincsenek következetesen feltüntetve: a legnagyobb hiány Henszmann nevéhez és a francia drámáról folytatott vitához fűződik. Mindenesetre most már van olyan kiindulópontunk, amelyet ki-ki tovább gazdagíthat és pontosíthat további kutatásaival.

Nem lehet említetlenül hagyni a könyv szövegének szembetűnően felületes gondozását: szinte minden lapon van sajtóhiba, igen gyakran több is, idézetben és magyarázatban, magyar és francia nyelven egyaránt. Mintha egy reformkori szedő munkáját javíthatnánk!

Korompay H. János

mely négy József Attila-verselemzést tartalmaz. Az elemzők mindegyike szembesül valamiképp saját eljárásá-

val, magunk e nézőpontból vennénk szemügyre a tanulmányokat.

A legközvetlenebb szövegekörnyezet kijelölésében bizonyos motívumok előfordulása segíti *A hetediket* elemző Faluvégi Katalint, s ő úgy véli, e másutt elszórtan előforduló motívumok összegzése tünteti ki az elemzett verset. Horváth Katalin számára az *Altató* műfaji besorolása jelöli ki a vizsgálat keretét, s analizise végén megállapítja, hogy a vers beteljesítheti pragmatikai funkcióját, „a gyermeki szorongás biztosan föloldódik és a kis Balázs elaludhat”. Boros Gábor az *Eszméletet* elemmezve József Attila elméleti írásait tekintti kiindulópontnak, s ez a fogalmi „összeolvasás”, szembesítés adja az értelmezés fővonalát, míg Vörös Boldizsár a József Attila-i „részlethitelességet” komolyan véve a Németh Andor személyére vonatkozó források segítségével fejt fel a *Németh Andor* című portré elkódoló-eljárásait, majd a művet a ráolvasások műfajához kapcsolja. Már itt megállapíthatjuk, hogy a tanulmányok szerzői biztosan kezelik a forrásokat és a másodlagos irodalmat, s az ezek által felvázolt kontextusnak következetesen feleltetik meg az elemzendő műveket.

Boros Gábor egyik jegyzetében üdítő tudatossággal tematizálja saját értelmező eljárását, s kiderül, hogy erre nézvést is József Attila álláspontját tekintti mérvadónak. Az elemzés folyamán is rákérdez megkülönböztetési jogosultságára, s az értelmezés nyilvánvalóvá teszi, hogy az elemző saját pozíciójának árnyaltsága és határozottsága biztosítja a szöveg többféle szintjének megszólalását. Számunkra talán a „meglett ember” interpretációja a legkevésbé meggyőző, még a *Dúdoló* és a *Proletárdal* ajánlott szakaszaival való

összevetés után is úgy látjuk, a forradalmárról nehezen lenne elmondható, hogy „nem papja senkinek”. Vörös Boldizsár dolgozata megbízhatóan azonosítja a *Németh Andor* „medália” arche-szimbólumait, miközben figyelmet szentel a vers hangszerű összefüggéseinek, a verselésnek, s bemutatja egyes képek keletkezését köznyelvi szintagmák összevonásából, átforgatásából. Sőt, ezen eljárásokat el is helyezi a szürrealizmus és Németh Andor nyelvfelfogásának keretében, így nyerve új dimenziót a portré tükröző eljárásának értelmezéséhez.

Azonban a kontextus kijelölésében néha a „túltermelés” esete forog fenn, amikor az elemző a saját józan ítélőképessége szerint sem feltétlenül kamatoztatható megfeleltetéseket önmaga ellenében is prezentálja. E kérdéskörben a költő biográfiája jelenti a legnagyobb csapdát. Faluvégi Katalin joggal riad vissza attól, hogy a vers bizonyos egységeit orvosi megfontolások alapján diszkvalifikálja, mégis úgy véli: „ezt a megjegyzést [a betegségről] nem lehet figyelmen kívül hagyni”. E bizonyos magyarázatok elvetésétől, mások hangsúlyos méltánylásától visszariadó önkorlátozás fejeződik ki az elemzők időnként előforduló önlebecsülő kitételeiben.

Ám még e helyeken is kicsendül a dolgozatokból az elemzők személyes érintettsége, miként az *Altató* értelmezője vall erről: „a vers régen azért tetszett annyira, mert én magam voltam benne az elaltatandó kisgyerek. Ma már inkább az anya szerepe foglalkoztat”. A recenziens sem tehet mást, mint hogy e reményteli momentummal zárja ismertetését.

Katona Gergely